

4. Àrea III: Comunicació i representació de la realitat

4.1. Presentació de l'àrea

Els éssers humans, ja des del moment del naixement, tenen la necessitat de relacionar-se amb els altres. Aquesta necessitat d'interaccionar amb les persones del seu voltant facilitarà el desenvolupament de processos de representació i comunicació.

En una societat diversa com l'actual, l'escola ha d'oferir un ampli ventall de possibilitats, llenguatges i contextos que s'adapten a les particularitats dels infants per a satisfer les seues necessitats comunicatives i expressives. Les diverses formes d'expressió i comunicació estan estretament lligades a aspectes com la creativitat, la imaginació, el sentit estètic, la sensibilitat i les emocions.

Quan es parla de llenguatges, cal entendre el terme des de la globalitat, de la mateixa manera que els xiquets i les xiquetes perceben el món. Més enllà del tractament que s'adopte, suposaran un recurs, amb una funció, una finalitat i un context particular, a l'abast d'una infància que té el dret, la capacitat i la necessitat d'expressar-se de maneres diferents.

Les destreses comunicatives aniran evolucionant des de les primeres interaccions a través de l'expressió corporal i gestual, lligades bàsicament a la satisfacció de les necessitats primàries, fins a l'adquisició de diversos codis que permeten comprendre, interpretar i produir missatges de complexitat creixent, de manera eficaç, personal i creativa quan acabe el segon cicle.

L'acompanyament docent ha de facilitar i contribuir al desenvolupament dels diversos llenguatges, sense perdre de vista la rellevància del llenguatge verbal.

L'oralitat és l'instrument per excel·lència per a la comunicació, l'expressió de vivències, sentiments, idees o emocions, l'aprenentatge i la regulació de la conducta. Per aquest motiu, l'adquisició i el desenvolupament de l'oralitat ocupa un lloc de molta importància en aquesta etapa. El llenguatge oral s'ha d'estimular mitjançant les interaccions amb els iguals i la mediació dialògica amb la persona adulta, que ha de proporcionar models i donar sentit a les diverses interaccions, la qual cosa afavorirà l'accés progressiu a formes i usos cada vegada més complexos, inclosos alguns elements de la comunicació no verbal.

En el cas del llenguatge escrit que impregna la vida en la nostra societat lletrada, un context d'interacció amb iguals i persones adultes, que exerceixen com a models lectors i escriptors, encuriosirà i augmentarà les ganes d'explorar i descobrir-ne significat social i cultural. Aquest interès s'incrementarà si la xiqueta o el xiquet té a l'abast llibres variats o altres textos d'ús social adequats a l'edat i als gustos. Aquesta primera aproximació s'ha de produir en el quefer quotidià de l'aula, emmarcada en situacions funcionals i significatives per als infants, tenint clar que l'adquisició del codi escrit no és un objectiu que s'haja d'assolir en aquesta etapa.

Quant a la literatura infantil, l'escolta de les primeres cançons de bressol, rimes, tirallongues, contes i altres gèneres, en el context quotidià, afavorirà un vincle emocional i lúdic amb els textos literaris. La creació d'un espai càlid i acollidor on col·locar llibres, material en diversos formats,

afavorirà l'acostament natural a la literatura infantil per a construir significats, despertar la imaginació i fantasia, apropar als infants a realitats culturals i lingüístiques pròpies i alienes. Els llibres i altres suports literaris tindran un paper rellevant com a espais de recerca d'informació, participació, comunicació i gaudi.

La creativitat manté una estreta relació amb l'acció i el pensament humà, així com amb la curiositat vital i la capacitat d'establir relacions. La tasca docent ha de ser acompanyar-la, facilitar contextos, proporcionar estratègies i eines per a consolidar-la alhora que s'estableixen les bases del pensament creatiu.

Cal parlar dels llenguatges artístics des d'una mirada multidisciplinària que engloba tots els recursos que permeten expressar i representar idees i sentiments estètics. Aquests llenguatges adquireixen una rellevància particular en aquesta etapa perquè proporcionen una forma diferent, variada i flexible, per a expressar i relacionar-se amb el món exterior amb més llibertat.

La curiositat i l'interés creixent per aquests llenguatges artístics i els seus elements, així com la satisfacció i el gaudi que proporciona utilitzar-los, contribuiran al fet que xiquetes i xiquets pensen i expressen, alhora que se'ls convida a participar en les diverses manifestacions culturals presents en l'entorn pròxim.

Dins d'aquesta àrea es tenen en compte també la iniciació al llenguatge científic i matemàtic que suposen un nivell d'abstracció important. L'ús correcte i ajustat del lèxic i dels símbols propis d'aquest i la correspondència real amb el que designen permetrà una aproximació a les funcions expressives i evocatives en la comunicació, que donarà lloc a situacions que oferisquen la possibilitat d'argumentar i compartir idees i solucions.

La societat digital actual ha canviat la manera de comunicar-se, obtenir informació, aprendre i relacionar-se. És responsabilitat, tant de la família com de l'escola, establir pautes perquè els infants desenvolupen hàbits d'ús responsables de les tecnologies digitals, considerant els riscos que comporta una presència excessiva de les pantalles per als diversos àmbits de desenvolupament: social, afectiu i cognitiu en l'etapa i especialment en el primer cicle.

Les situacions d'aprenentatge han de considerar les possibilitats expressives i de motivació que suposen els dispositius digitals i incorporar-los com a eines que permeten, a poc a poc, anar integrant una cultura digital responsable.

Els aprenentatges de l'àrea de *Comunicació i representació de la realitat* es recullen en sis competències específiques:

El desenvolupament de la primera competència suposa un contacte exploratori amb materials, tècniques i instruments dels diversos llenguatges que facilita una aproximació als diversos codis.

En la segona i la tercera competència es fa referència a aspectes fonamentals de la comunicació com la comprensió i l'expressió per mitjà dels diversos llenguatges, i es procuren contextos i ambients multialfabetitzadors rics i reals de comunicació.

La quarta competència específica té relació amb la realitat sociolingüística de la Comunitat Valenciana, on hi ha dues llengües oficials: el valencià i el castellà, que conviuen, a més, amb moltes altres.

La cinquena fa referència als aspectes relacionats amb la iniciació en l'aprenentatge de llengües estrangeres en el context global en què vivim.

La sisena competència específica implica un primer pas cap al reconeixement i la valoració de la diversitat cultural, des d'una perspectiva oberta, participativa i integradora, mitjançant el contacte amb les diverses manifestacions culturals, i en particular, les pròpies de la Comunitat Valenciana, associades als llenguatges que s'integren en l'àrea.

Després de les competències específiques es presenten els sabers que aquestes impliquen, caracteritzats per a cada cicle, que s'organitzen al voltant de tres blocs connectats entre si. El primer d'aquests sabers recull continguts relacionats amb el descobriment i les possibilitats dels llenguatges, el segon fa referència a aspectes relacionats amb la comunicació i el llenguatge verbal i el tercer incorpora sabers relacionats amb les manifestacions i la riquesa cultural de l'entorn.

Els criteris d'avaluació de l'àrea suposen una concreció del nivell de desenvolupament competencial per a cadascun dels cicles de l'etapa.

4.2. Competències específiques

4.2.1. Competència específica 1

Explorar i utilitzar materials, tècniques, instruments i codis dels diversos llenguatges, i ajustar-ne l'ús a les característiques de les situacions quotidianes de comunicació.

Descripció de la competència

La curiositat i el desig de saber és un tret innat entre els infants. Per això, l'escola ha de promoure actuacions que partiquen d'aquest interès i posar al seu abast materials i instruments perquè descobrisquen, a través de l'experimentació, les possibilitats expressives i comunicatives que ofereixen. Aquesta exploració els permetrà anar coneixent de manera progressiva algunes de les característiques, els codis i les funcions dels diversos llenguatges que passaran a formar part del seu repertori comunicatiu.

La comunicació i la representació de la realitat de cada xiquet i xiqueta serà més o menys rica en funció del context, les experiències i les possibilitats d'ús que tinga al seu abast.

Els sentits constitueixen la manera de relacionar-se de l'ésser humà amb el món, i a partir de les sensacions és com la ment construeix la seua interpretació de la realitat.

En el primer cicle de l'etapa, el potencial sensorial dels infants fa necessari dotar-los d'estímul multisensorial: visuals, auditius, olfactoris i tàctils presents en diversos materials, objectes i instruments relacionats amb els llenguatges, que permeten realitzar accions com agafar-

los, mirar-los, tocar-los, emportar-se'ls a la boca, olorar-los, pegar-los colps, escoltar-los, deixar-los caure i experimentar-hi.

En el segon cicle, l'augment de les possibilitats d'acció, així com una coordinació visomanual millor i el desenvolupament d'habilitats manipulatives, permetran combinar el plaer i l'entusiasme que suscita l'exploració amb més intencionalitat en les actuacions amb els diversos materials i codis. Actuacions que partiquen del moviment i les possibilitats del propi cos; explorar qualitats dels objectes sonors com el timbre, la duració, intensitat i l'altura; experimentar amb materials i tècniques plàstiques; usar el llenguatge verbal en situacions diferents i jocs amb els iguals i adults; raonar a partir de l'observació, l'experimentació i l'anàlisi; conèixer les oportunitats que ofereixen les eines digitals de l'aula, observar diversos llibres amb presència d'imatges, fotografies, lletres. Tot això ha de permetre detindre's, contemplar, escoltar, relacionar-se i empatitzar amb les coses que els envolten en la vida quotidiana i, d'aquesta manera, contribuir al fet que les xiquetes i els xiquets tinguen experiències en les quals el seu pensament adopte diverses formes de representació: visual, gràfica, musical, corporal, de dansa i verbal, entre altres, que els permeten ajustar el seu ús a les característiques particulars de cada situació.

Les múltiples i variades experiències sensoceptives facilitaran que els infants activen els processos d'autoexpressió d'una manera cada vegada més ajustada a les seues intencions, alhora que adquireixen una comprensió més àmplia de la funció que cada llenguatge compleix. Per a fer-ho, cal oferir situacions d'aprenentatge variades i riques en objectes, materials, instruments i eines que permeten descobrir les qualitats expressives, emocionals, cognitives i la dimensió estètica de cadascun dels llenguatges.

4.2.2. Competència específica 2

Comprendre missatges i representacions senzilles de la vida quotidiana per mitjà de diversos llenguatges, prenent com a base coneixements i recursos de la seua pròpia experiència.

Descripció de la competència

La comprensió suposa l'habilitat de rebre i processar la informació expressada mitjançant missatges variats (orals, escrits, visuals, auditius, sensorials, tàctils i multimodals) procedents de manifestacions personals, socials, culturals i artístiques pròximes a l'interés o a la necessitat personal, en àmbits i formats diferents. Es tracta de desenvolupar una sensibilitat infantil que permeta interpretar les manifestacions i els fenòmens que els envolten, enriquir el seu bagatge experiencial i dotar-lo de codis funcionals, harmònics i estètics.

Parlar de tots els llenguatges reforça la idea de l'ús compartit i simultani. Els recursos que els xiquets i les xiquetes adquireixen a través de les situacions que es donen en la vida quotidiana els permetran ser, progressivament, més competents en l'àmbit comunicatiu i facilitaran aprenentatges cada vegada més complexos i significatius.

En aquesta etapa, la importància que adquireix el desenvolupament del llenguatge oral, sobretot en el primer cicle, afavorirà la creació de les estructures de pensament necessàries disponibles per a qualsevol aprenentatge i facilitarà la funció comunicativa a través de la interacció amb altres persones i la incorporació de lèxic nou.

En el primer cicle, la comprensió i l'emissió de missatges està estretament relacionada amb la necessitat de contacte i satisfacció de les necessitats més bàsiques. El llenguatge corporal i gestual és essencial en aquest primer acte comunicatiu. Aspectes de la comunicació paraverbal com ara els acompanyaments vocals, les expressions facials, la mirada i els gestos han d'actuar com a suports que faciliten la comprensió de missatges senzills mitjançant la interacció amb els i les altres.

Al llarg del segon cicle, l'ús de tècniques i recursos com narracions, descripcions, diàlegs o xicotetes dramatitzacions contribuirà a la interpretació de missatges de diversa índole, a analitzar-los i a donar resposta als estímuls percebuts. Per tant, els infants aniran adquirint i activant diverses estratègies, com ara fer anticipacions, aproximacions i deduccions, d'una manera cada vegada més personal i creativa.

La capacitat de discriminació i identificació auditiva dels elements sonors —veu humana, música, efecte, silenci— i les característiques que tenen, presents en l'entorn pròxim o reproduïts a través de diversos suports, serà més notable en aquest cicle i propiciarà el desenvolupament de destreses bàsiques com l'escolta activa alhora que un coneixement més ampli de la realitat. D'aquesta manera, es contribuirà a la comprensió de missatges i intencions comunicatives d'altres persones i de l'entorn més pròxim, i es construiran significats i aprenentatges nous, així com es progressarà des de l'acompanyament i la mediació amb l'adult cap a un determinat grau d'autonomia i coneixement del món.

Acostar-se als textos escrits i explorar-los per mitjà de l'observació i l'escolta de models lectors i escriptors de qualitat, amb una actitud lúdica, de gaudi i des del respecte als diversos ritmes de desenvolupament personal, anirà despertant en les xiquetes i els xiquets la curiositat per descobrir les seues funcionalitats. Es tracta d'una aproximació progressiva a aquest llenguatge com a forma de comunicació, coneixement i plaer.

Les imatges formen part del llenguatge visual present en la vida dels infants i desenvolupen un paper rellevant pel que fa a la comprensió, tant per a complementar el llenguatge verbal com per a desenvolupar un llenguatge propi a través de pictogrames que atenga particularitats de la infància en pro de la inclusió. Per a comprendre-les es parteix d'una primera observació basada en la descripció objectiva, lúdica i creativa en els primers cursos de l'etapa, que permeten progressar cap a aspectes més complexos i subjectius que faciliten una lectura crítica en etapes posteriors.

4.2.3. Competència específica 3

Expressar sentiments, idees i pensaments propis utilitzant els diversos llenguatges de manera personal i creativa en contextos escolars i familiars.

Descripció de la competència

Quan en aquesta etapa es parla d'expressar, s'han de considerar les diverses representacions possibles, tant físiques i tangibles com mentals i de simbolització. La capacitat d'expressió dependrà, en gran manera, del contacte amb una àmplia i variada gamma de materials, elements i codis, així com de les tècniques i les destreses que permeten utilitzar-los.

Al llarg de l'etapa, les xiquetes i els xiquets identifiquen persones, objectes i situacions que interpreten de manera progressiva per a posteriorment representar-los a través de les possibilitats que els diversos llenguatges ofereixen. La capacitat d'imitació present en aquesta etapa constitueix una forma d'aprenentatge i exerceix un paper important en l'origen de la capacitat representativa, que es manifesta clarament amb l'espontaneïtat.

El desenvolupament del pensament creatiu i la imaginació a través de la música, la pintura, el teatre, el cant, el ball, el moviment i el joc, entre altres, formarà part del dia a dia dels infants d'una manera transversal a la resta d'activitats que es desenvolupen i els permetrà conèixer el món i reconstruir-lo d'acord amb els processos simbòlics i imaginatius propis, alhora que s'afavoreix la creació de vincles afectius, de confiança i comunicació.

La producció musical estarà present en tota l'etapa amb l'expressió vocal, instrumental i de moviment mitjançant dinàmiques actives i participatives que integren cançons, instruments i dansa.

En el primer cicle, el desenvolupament corporal els permetrà inicialment utilitzar les possibilitats motores que el cos ofereix per a expressar-se mitjançant el gest i moviment. Des de l'expressió plàstica, les actuacions que es propicien han d'anar dirigides a combinar la imaginació amb el coneixement i el domini de materials i tècniques per a la lliure expressió, tenint presents les característiques del període dels gargots en què els xiquets i xiquetes es troben.

El llenguatge oral estarà present des de l'aparició i la repetició dels primers sons i paraules, que li permetran, en primer lloc, expressar idees a través d'una sola paraula per a avançar cap a les primeres construccions telegràfiques. Les actuacions que es faciliten des de l'escola han d'estimular i crear la necessitat d'expressar-se.

En acabar el segon cicle, el progrés en els diversos àmbits de desenvolupament (afectiu, relacional, motor) permetrà ajustar els recursos expressius del cos a la finalitat que es persegueix, així com participar en diverses representacions i dramatitzacions.

L'expressió plàstica en aquestes edats evolucionarà cap a una representació figurativa de la realitat que facilite l'existència de temàtiques en les creacions i les combinacions a partir de l'aspecte que resulte significatiu, tenint en compte que, com més varietat de materials i instruments tinga al seu abast, més possibilitats expressives tindrà.

La producció oral en aquest segon cicle passarà per l'ús d'un repertori lèxic més ric i la capacitat d'utilitzar construccions més complexes mitjançant l'ús del llenguatge verbal en diverses situacions i a través de funcions comunicatives, que permetrà a l'infant evocar elements o situacions de la realitat, sense necessitat d'actuar sobre aquests materialment i sent capaçs de mostrar una capacitat de simbolització superior.

Tots els llenguatges d'expressió i representació són susceptibles de generar una experiència estètica i permeten enriquir les xiquetes i els xiquets des del punt de vista cognitiu, afectiu i emocional. La dimensió estètica està present en la infància des del moment del naixement i cal acompanyar els processos personals per a preservar l'essència sensitiva, imaginativa i expressiva en contextos i situacions d'aprenentatge planificats. Per tant, el paper d'acompanyament de la persona adulta és fonamental per a afavorir processos d'aprenentatge en un marc de creativitat i pensament divergent.

4.2.4. Competència específica 4

Interactuar en situacions quotidianes utilitzant les dues llengües oficials en el context escolar mitjançant funcions comunicatives bàsiques i valorar la riquesa comunicativa que això suposa.

Descripció de la competència

Les llengües, a més de constituir un sistema de signes orals i escrits per a la comunicació, suposen un element important de la riquesa i diversitat cultural de la nostra societat que cal respectar. La curiositat i el descobriment d'aquestes en el context escolar permetrà establir ponts necessaris entre cultures diferents i afavorir així la integració i la comprensió d'altres maneres de veure i entendre el món.

A la Comunitat Valenciana hi ha dues llengües oficials que, a més, conviuen amb moltes altres. Aquesta convivència conforma una societat cada vegada més multicultural i multilingüe i és per això que s'ha d'afavorir un espai compensador basat en actes de comunicació lligats als interessos dels infants, que tinga en compte l'existència de la llengua minoritzada i la potencie en els diferents moments i espais del context escolar, per a permetre la igualtat d'oportunitats, la integració social. Es contribueix així al desenvolupament de la competència lingüística i plurilingüe des de la sensibilitat i l'interés per conèixer altres llengües.

Les habilitats orals tindran una consideració especial en aquesta competència. Ja des dels primers mesos de vida, els xiquets i les xiquetes comencen a percebre els sons de la parla humana i els distingeixen d'altres també presents en l'entorn. Els sons que emeten i assagen per si mateixos, així com la resposta que s'obtinga per part de les persones que els envolten, dotaran de sentit aquestes situacions i establiran una primera interacció comunicativa que converteix el personal docent i educador en un model lingüístic.

En el primer cicle, el desenvolupament d'hàbits fonètics, propis d'un període prelingüístic, facilitarà l'adquisició posterior del sistema semàntic de la llengua en el qual s'aprenen els noms d'objectes, qualitats i accions i s'ajusta la relació entre el significat i el significat, mentre augmenta progressivament el repertori lèxic que permet avançar cap a la construcció d'estructures lingüístiques més complexes en acabar el segon cicle.

La consciència fonològica, mitjançant propostes significatives, des de l'escolta i l'oralitat, serà essencial per al descobriment de les llengües i els seus sistemes fonològics, amb què es pretén que les xiquetes i xiquets noten, pensen, assagen i produeixen els sons individuals en les paraules, de manera que s'establisquen així les bases per a un desenvolupament posterior de la lectura i l'escriptura.

En el primer cicle, les intencions i les funcions comunicatives personals i interpersonals a través de l'ús del llenguatge oral seran les que marcaran els intercanvis comunicatius i permetran als infants, inicialment, expressar i compartir la pròpia individualitat: sensacions, sentiments i estats. En el segon cicle, aprofitant la riquesa lèxica més gran al seu abast, avançaran cap a funcions regulatives que mostren més intencionalitat sobre els altres i cap a funcions referencials que denoten una comprensió superior de la realitat en la qual viuen.

Les funcions representativa, lúdica i creativa del llenguatge verbal estaran presents en tota l'etapa i contribuiran al fet que les xiquetes i els xiquets valoren les llengües en les diverses manifestacions, alhora que les coneixen, es diverteixen i adquireixen coneixements culturals diversos. Gèneres com les cançons, els contes, les endevinalles, els embarbussaments o els poemes suposaran un element motivador que permetrà, a més, ajudar a distingir entre el món imaginari i el real. S'han de propiciar actuacions lingüístiques com ara escoltar, mostrar, presentar, cantar, recitar, comptar, argumentar i dialogar, integrant, si hi ha la possibilitat, suports d'altres llenguatges com el gestual, el corporal, les imatges i la fotografia, entre altres, que asseguren una comprensió millor, considerada la diversitat de ritmes existents.

Les diferents situacions d'aprenentatge que es plantegen han de crear i estimular la necessitat de fer que els infants es comuniquen, a fi de donar lloc a ambients rics en experiències. Propostes obertes, dinàmiques i participatives en les quals s'adapte la complexitat de la parla al moment maduratiu de les xiquetes i xiquets que faciliten processos d'adquisició en aquestes edats primerenques.

L'ús de les llengües en situacions quotidianes contribuirà a crear actituds de respecte que ajuden a valorar, sense cap prejudici, la importància que tenen totes com a llengües de comunicació.

4.2.5. Competència específica 5

Mostrar interés per participar en situacions comunicatives orals del context escolar en les quals s'utilitza una llengua estrangera.

Descripció de la competència

El món global i multicultural on vivim converteix l'aprenentatge de llengües estrangeres en un element de molta importància. A partir d'això, sorgeix la necessitat d'educar en el respecte i la valoració del bagatge lingüístic i sociocultural propi i alié, entenent la pluralitat lingüística com un element enriquidor que proporciona les claus per a una major i millor comprensió del món.

Pel que fa a l'aprenentatge de llengües estrangeres, l'exposició i participació en interaccions orals bàsiques en el segon cicle de l'etapa ha de suposar una primera aproximació a aquestes.

Al llarg d'aquest cicle, en el context escolar, els infants s'inicien en l'aprenentatge de llengües estrangeres. Amb això es pretén desenvolupar una actitud positiva envers les llengües, partint de l'escolta activa i de l'ús de recursos auditius i visuals en situacions quotidianes que faciliten la comprensió i expressió de missatges orals senzills.

Les actuacions que es proposen han de propiciar l'adquisició de fonemes, el treball del ritme i l'entonació, l'ampliació de lèxic, la capacitat de comprendre instruccions senzilles i de reconèixer el sentit general de textos breus.

D'aquesta manera, es facilitarà la interiorització d'estructures lingüístiques simples mitjançant les quals els xiquets i xiquetes puguem expressar emocions, vivències senzilles, formes de cortesia i verbalitzar determinades necessitats.

Les diverses llengües presents a l'escola, tant oficials com estrangeres, conviden a promoure el reconeixement de semblances i diferències entre els seus codis a mesura que s'adquireixen, i a desenvolupar una certa curiositat i respecte cap a les mateixes.

4.2.6. Competència específica 6

Identificar, valorar i participar de les diferents manifestacions culturals presents en l'escola i en l'entorn pròxim interactuant amb els altres, des del respecte a la diversitat.

Descripció de la competència

Les xiquetes i xiquets inicien el procés de socialització en el si d'una família que té unes característiques culturals i lingüístiques molt concretes. L'escola ha de contribuir a fer que coneguen i entenguen altres persones de procedència familiar diferent de la seua, i que convisquen amb elles; cal considerar la infància com a generadora de cultura per a continuar amb aquest procés de construcció social.

En el primer cicle, l'infant parteix de la seua pròpia identitat i realitat, que creu única, per a anar descobrint que cada persona pot ser, sentir i viure de manera diferent. A mesura que les experiències relacionals de xiquets i xiquetes augmenten, la consciència de l'entorn social i cultural que els envolta serà més alta i es facilitarà així una millor comprensió del món que habita a la fi de l'etapa. Per això, des d'edats primerenques, la diversitat cultural constitueix una oportunitat perquè els infants puguin observar, reconèixer i apreciar formes de vida diferents de la seua, que els permeten conviure de manera harmònica i, per tant, puguin identificar i actuar davant de qualsevol situació discriminatòria.

Les manifestacions i representacions artístiques i socioculturals presents en l'entorn pròxim i relacionades amb el llegat històric cultural propi de la comunitat: costums, celebracions, cançons, balls, jocs populars i tradicionals, llegat artístic, literari i gastronòmic, entre altres, formaran part de la cultura escolar.

En el primer cicle, l'acostament a aquestes manifestacions partirà d'actuacions com observar, escoltar, experimentar, ballar, representar i participar en diferents propostes com ara representacions musicals, gèneres de literatura infantil, jocs, tradicions i celebracions arrelades a l'entorn més pròxim.

En el segon cicle, l'augment de les possibilitats tant interpretatives com expressives propiciarà una comprensió més gran de les diferents manifestacions culturals que formen part de la nostra societat: pintura, gastronomia, folklore, celebracions, música, representacions teatrals i literatura, cosa que els permetrà augmentar els seus coneixements i participar-hi activament, tot aprofitant que tindran un domini més gran de les tècniques pròpies de cada llenguatge.

Obrir l'escola a la participació de la comunitat: associacions musicals, voluntariat, famílies i diversos col·lectius, suposarà una oportunitat per a conèixer i establir una relació positiva i oberta amb l'entorn social i cultural més pròxim.

De tot això s'espera que sorgisca un diàleg ple de matisos entre les diferents manifestacions culturals, el qual generarà una àmplia varietat de coneixements implícits des d'on desenvolupar la sensibilitat i la creativitat, per a oferir a la infància, simultàniament, la clau d'accés a una ciutadania crítica, solidària, igualitària i compromesa amb la societat.

4.3. Connexions

4.3.1. Relacions o connexions amb les altres CE de l'àrea

Les connexions existents entre les competències descrites en aquesta àrea són múltiples. L'ús, descobriment i possibilitats que ofereixen els diferents llenguatges són presents en cadascuna de les competències, ja que constitueixen la possibilitat d'establir relacions i comunicar les seues necessitats i pensaments. El desenvolupament dels llenguatges des de la curiositat pròpia de l'etapa, el respecte als ritmes i particularitats de la infància, així com l'afavoriment d'estratègies i situacions que tinguen en compte el pensament creatiu són elements comuns en totes les competències.

Els processos de comprensió i expressió, recollits en la segona i tercera competència, són complementaris en qualsevol acte comunicatiu. Aquests processos requereixen uns codis, com són les llengües en el cas del llenguatge verbal, presents en la quarta i cinquena competències específiques, que actuen com a ponts entre coneixements i cultures.

D'aquesta manera, encara que les diferents manifestacions culturals es consideren explícitament en la competència específica 6, poden ser tractades globalment des de totes les altres.

4.3.2. Relacions o connexions amb les CE d'altres àrees

La interrelació entre les tres àrees del currículum és evident. El descobriment i ús de diferents llenguatges: verbal, artístic, corporal, audiovisual, digital, científic i matemàtic, facilitarà als infants comprendre la realitat en què viuen i els envolta, i aportarà eines necessàries per a la convivència i la vida en societat, aspectes tractats en la primera àrea.

La relació pensament-llenguatge i les possibilitats sensorials i perceptives que l'entorn pròxim ofereix contribuirà al desenvolupament cognitiu i a adquirir progressivament més autonomia en les seues actuacions.

Hi ha la interconnexió amb el desenvolupament del pensament científic, present en la segona àrea, com una manera de raonament que se sustenta en l'observació, l'experimentació i l'anàlisi dels fenòmens naturals i socials del món que els envolta. En perfecta harmonia, el llenguatge afavorirà el desenvolupament del pensament científic i aquest permetrà incorporar recursos expressius i comunicatius a través dels llenguatges.

4.3.3. Relacions o connexions amb les competències clau

A més de les relacions amb les competències clau que es detallen a continuació, es tenen en compte per al plantejament de l'àrea 3 els següents marcs i estratègies comuns que recullen directrius sobre llengües i cultures en un context europeu: El MECR (Marc Europeu Comú de Referència per a les Llengües), elaborat pel Consell d'Europa; la Carta Europea de les Llengües Minoritàries o Regionals; el MAREP (Marc de Referència per als Enfocaments Plurals de les Llengües i de les Cultures) del Consell d'Europa.

En l'enfocament d'aquesta àrea s'han seguit les directrius per a desenvolupar aspectes relacionats amb les competències clau recollides en la recomanació del Consell de la Unió Europea:

L'augment del repertori lingüístic i estratègies, que permeten posar en pràctica les habilitats lingüístiques i l'adquisició de codis de diferents llenguatges, establirà les bases de la competència en comunicació lingüística.

Les actuacions que recullen les competències específiques han de considerar la situació sociolingüística particular del nostre territori, amb dues llengües oficials amb una presència social diferent. El tractament metodològic que s'adopte en l'etapa haurà de tindre en compte la realitat del context i prioritzar les destreses orals i comunicatives, tant en llengües oficials com estrangeres, de

manera que s'afavorisquen les transferències entre si que permeten construir la competència plurilingüe.

Quant al llenguatge digital, educarà juntament amb les famílies en l'ús responsable de les eines digitals existents, com a element motivador i facilitador d'aprenentatges, i contribuirà a un desenvolupament posterior de la competència digital.

Els llenguatges possibilitaran establir relacions amb els iguals i adults i afavoriran la pràctica de destreses socials. Els codis que progressivament es vagen adquirint facilitaran l'accés a nous aprenentatges, és per això que contribuiran al desenvolupament de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre.

El respecte per la diversitat cultural present en l'aula i l'escola com a reflex de la societat en general, igual que l'interés per les manifestacions culturals presents en el nostre entorn més pròxim, a través d'una participació activa, contribuirà al desenvolupament de la competència en consciència i expressió culturals.

4.4. Sabers bàsics

4.4.1. Introducció

Els sabers que es presenten a continuació han sigut seleccionats perquè són els imprescindibles perquè les xiquetes i els xiquets puguen desenvolupar les competències específiques. Es proposa un enfocament pedagògic on es valoren els diferents llenguatges des de la funcionalitat, la creativitat i la complementarietat dels uns amb els altres.

Aquests sabers bàsics s'agrupen en tres blocs.

El bloc A. *Descobriments dels llenguatges* integra l'alfabetització i continguts referents a diferents llenguatges. Es troben agrupats els sabers relacionats amb aquest bloc, és a dir, els que permeten explorar les qualitats i la varietat de materials, eines, instruments; experimentar amb les diferents accions i gestos, investigar i donar sentit al que es descobreix a través de l'ús i de les seues interrelacions com a elements que es poden observar, escoltar, i davant dels quals cal meravellar-se i sorprendre's. Al seu torn, s'especifiquen les diferents possibilitats dels llenguatges fortament caracteritzats per aspectes expressius o estètics.

En el Bloc B. *Possibilitats comunicatives i expressives del llenguatge verbal* s'inclouen els continguts essencials relacionats amb aquest llenguatge i la comunicació. Es recullen els sabers comuns per a les dues llengües oficials que conviuen en el nostre territori, així com la iniciació a una llengua estrangera.

En el Bloc C. *Patrimoni i cultura* s'especifiquen els sabers bàsics que permeten conèixer i viure els elements que formen part de la riquesa cultural de l'entorn pròxim.

4.4.2. Bloc A: descobriment dels llenguatges

1r cicle	2n cicle
<ol style="list-style-type: none"> 1. Els objectes d'ús compartit com a mediadors simbòlics en els primers contextos d'interacció. 2. Possibilitats sonores i expressives de la veu, del cos, dels objectes i dels instruments. 3. La imatge i el so en l'entorn físic. 4. L'escolta com a descobriment i gaudi de l'entorn. 5. Cançons i altres manifestacions musicals. Cançons de bressol, non-non i jocs de falda. Sensacions que les acompanyen, reconeixement, evocació i reproducció. 6. Exploració i expressió a través del gest i del moviment lliure. Els desplaçaments per l'espai. 7. Materials, colors, textures, tècniques i procediments plàstics. 8. El joc simbòlic com a mitjà d'expressió. 9. Desig de comunicar-se i interès a participar en diferents propostes artístiques. 10. Aproximació als codis de representació gràfica (dibuix, imatges, símbols, etc.) en diversos suports. Primeres representacions indeterminades. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Qualitats expressives i creatives dels diferents materials i objectes quotidians: naturals, artificials i de rebuig. 2. Possibilitats creatives i comunicatives d'aplicacions i eines digitals. 3. La imatge i el so en l'entorn físic i virtual. 4. Aproximació al llenguatge sonor i a les possibilitats expressives i creatives de la veu, el cos, els objectes quotidians de l'entorn i els instruments. 5. Identificació i discriminació visual i auditiva. 6. Cançons i altres manifestacions musicals i artístiques. Sentiments, emocions i accions que suggereixen. 7. Cura de la veu. Relaxació i intensitat vocal. 8. El gest, el moviment, la mímica, la dansa i el teatre. Interés i participació. 9. Materials específics i inespecífics, eines, tècniques i elements en les representacions plàstiques. 10. Jocs d'expressió corporal i dramàtica. 11. Intenció expressiva i el desig de comunicar-se a partir de les produccions artístiques. 12. Aproximació als codis de representació gràfica: dibuix, imatges, símbols, signes i nombres en diferents suports. Usos socials de la comunicació.

4.4.3. Bloc B: possibilitats comunicatives i expressives del llenguatge verbal

1r cicle	2n cicle
<ol style="list-style-type: none"> 1. Escolta activa i comprensió de paraules i missatges orals senzills en les dues llengües oficials. 2. Sons, expressió sonora i articulació de les paraules. Jocs d'imitació, lingüístics i de percepció auditiva. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Comprensió de missatges orals en les dues llengües oficials. 2. Articulació de paraules i estructures senzilles. Jocs d'imitació lingüístics, de percepció auditiva i consciència fonològica. 3. Interés per participar en interaccions orals i

<p>3. Interés per participar en interaccions orals i situacions habituals de comunicació des de la realitat lingüística.</p> <p>4. El llenguatge oral en situacions quotidianes: expressió de necessitats, emocions i vivències, primeres converses amb sons, vocalitzacions i jocs d'interacció.</p> <p>5. Estratègies que faciliten els intercanvis: contacte visual amb l'interlocutor, escolta atenta i espera per a intervindre en situacions quotidianes que afavorisquen el respecte i la igualtat.</p> <p>6. Interés i atenció per a escoltar textos llegits per altres persones.</p> <p>7. Observació i manipulació de textos i imatges en diversos formats: llibres, revistes, cartells, etiquetes.</p> <p>8. Repertori lingüístic individual. Lèxic de les llengües oficials relacionat amb situacions quotidianes.</p>	<p>diferents situacions de comunicació.</p> <p>4. Expressió de missatges que responguen a les seues necessitats i interessos i sobre situacions diferents: quotidianes, viscudes o imaginades.</p> <p>5. Estratègies i convencions socials de l'intercanvi lingüístic en situacions comunicatives que potencien el respecte i la igualtat: atenció, escolta activa, tornos de diàleg i alternança.</p> <p>6. Usos socials de la lectura i l'escriptura. Models lectors de referència.</p> <p>7. Textos orals formals i informals en les dues llengües oficials amb suports d'altres llenguatges.</p> <p>8. Repertori lingüístic: situacions i funcions comunicatives i representatives. Converses col·lectives, lèxic en les llengües oficials i discurs.</p> <p>9. Aproximació a la llengua estrangera. Elements per a una comunicació funcional bàsica.</p> <p>10. Relats orals en llengua estrangera.</p>
--	--

4.4.4. Bloc C: patrimoni i cultura

1r cicle	2n cicle
<p>1. Celebracions, costums i tradicions etnoculturals presents en l'entorn.</p> <p>2. Els espais lletrats i culturals com a font de gaudi.</p> <p>4. Participació i interés en els diversos gèneres literaris infantils de la nostra cultura popular: contes, relats, endevinalles, teatre, treballengües, poesia, faules, rondalles, llegendes, cançons de bressol... sense estereotips sexistes, com a font de plaer i aprenentatge.</p> <p>5. Convivència amb la diversitat lingüística i cultural de l'aula i de l'entorn.</p>	<p>1. Les manifestacions artístiques musicals, plàstiques, visuals, audiovisuals i gastronòmiques del seu entorn com a part del patrimoni.</p> <p>2. Celebracions, costums i jocs tradicionals de la cultura pròpia de la Comunitat. Estima per les senyes d'identitat etnoculturals presents en el seu entorn.</p> <p>3. Els espais lletrats i culturals, com a fonts d'informació i gaudi.</p> <p>4. Característiques i possibilitats representatives de diversos gèneres literaris infantils de diferents cultures (contes, relats, endevinalles, teatre, treballengües, poesia, faules, rondalles, llegendes, cançons de</p>

	bressol...)). 5. Actitud positiva cap a la diversitat lingüística i cultural de l'entorn social i escolar. 6. Interés per l'ús del valencià en qualsevol situació, especialment quan no és la llengua habitual. 7. Curiositat i interés pels aspectes diferencials de les llengües estrangeres, en comparació de les llengües oficials.
--	--

4.5. Criteris d'avaluació

1r cicle	2n cicle
1. Explorar les possibilitats expressives i comunicatives dels diferents llenguatges i utilitzar els seus mitjans materials propis per a expressar-se lliurement en diversos contextos. 2. Establir i reforçar els vincles afectius amb els altres i participar amb interés en interaccions i en contextos quotidians de comunicació. 3. Participar en situacions comunicatives i adequar la postura, el gest i els moviments a les intencions. 4. Prendre la iniciativa en la interacció social i gaudir de les situacions comunicatives amb una actitud respectuosa. 5. Utilitzar el llenguatge oral, mostrar interés per expressar-se, compartir sentiments, desitjos, emocions i vivències i mostrar curiositat pels diferents perfils lingüístics. 6. Participar en activitats individuals o col·lectives relacionades amb diferents manifestacions artístiques i culturals.	1. Utilitzar els diferents llenguatges en el seu entorn immediat i experimentar les possibilitats dels materials, tècniques i els instruments propis d'aquests llenguatges. 2. Identificar algunes de les característiques pròpies dels diferents llenguatges i la seua funcionalitat en situacions quotidianes, a més de mostrar interés i iniciativa pels codis convencionals i no convencionals. 3. Elaborar creacions senzilles en qualsevol dels llenguatges (plàstiques, musicals, dramàtiques, corporals...) i participar activament en el treball en grup quan calga. 4. Participar en propostes de manera que el seu moviment i expressió lliure s'ajusten harmònicament a l'espai i als altres. 5. Prendre la iniciativa en la interacció social i gaudir de les situacions comunicatives amb una actitud respectuosa. 6. Interpretar i ajustar la reacció a missatges senzills i les intencions comunicatives dels altres, en les quals mostrar una actitud curiosa i responsable. 7. Expressar i comunicar emocions, pensaments i preferències pròpies, gaudir del procés creatiu i compartir-les amb els altres. 8. Utilitzar diverses eines o aplicacions digitals intuïtives i visuals per a expressar-se i

	<p>comunicar-se de manera creativa.</p> <p>9. Adquirir el repertori comunicatiu en les dues llengües oficials i ajustar-lo a les particularitats de les situacions quotidianes de l'àmbit escolar, així com als interlocutors.</p> <p>10. Identificar la pluralitat lingüística i cultural del seu entorn i manifestar interès per altres llengües, ètnies i cultures.</p> <p>11. Participar en interaccions comunicatives orals, bàsiques i senzilles en llengua estrangera relacionades amb rutines i situacions quotidianes.</p> <p>12. Recórrer a la biblioteca de l'aula o del centre escolar i a qualsevol espai lletrat com a font d'informació i gaudi, amb respecte cap a les normes d'ús.</p> <p>13. Mostrar interès i gust en activitats d'aproximació a gèneres de la literatura infantil i de l'entorn pròxim, tant individualment com en contextos de diàleg.</p> <p>14. Participar en les manifestacions culturals presents en l'entorn pròxim i conèixer les més identificatives de la Comunitat Valenciana.</p>
--	--